

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

*σε ζητήματα
Σεξουαλικού Προσανατολισμού,
Ταυτότητας Φύλου και
Χαρακτηριστικών Φύλου*

Η πηγή αυτή έχει παραχθεί με την υποστήριξη των: Progress Programme of the European Union, Council of Europe European Youth Foundation και Government of the Netherlands. Οι πληροφορίες αυτής της δημοσίευσης δεν ανακλούν απαραίτητα τη θέση των υποστηρικτών.

Μετάφραση – Επιμέλεια – Προσαρμογή: Πολύχρωμο Σχολείο (2016)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή
2. Επιπτώσεις της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας: Η ανάγκη δημιουργίας ενός ασφαλούς περιβάλλοντος μάθησης
3. Στρατηγικές δημιουργίας ασφαλούς και συμπεριληπτικού περιβάλλοντος μάθησης
 - Προετοιμαστείτε
 - Δημιουργώντας ένα ασφαλές περιβάλλον
 - Πολιτικές κατά του εκφοβισμού και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών
 - Ενημέρωση παιδιών κατά του εκφοβισμού
 - Συνήθη μέρη εκδήλωσης εκφοβισμού
 - Σεβασμός στην ιδιωτικότητα των παιδιών
 - Προάγοντας ένα συμπεριληπτικό περιβάλλον
 - Συμπεριληπτικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.)
 - Υποστηρίξτε τη δημιουργία ομάδων
 - Προσωπική έκφραση και χρήση γλώσσας
 - Επιπλέον συμβουλές
4. Αντιμετωπίζοντας ζητήματα που προκύπτουν
 - Σε περίπτωση που συμβεί ένα περιστατικό εκφοβισμού
 - Δουλεύοντας με παιδιά που εκφοβίζουν
 - Πώς να διαχειρίζεστε αρνητικές αντιδράσεις των γονέων/κηδεμόνων ή και συναδέλφων;
5. Παραδείγματα δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη
 - 1η Δραστηριότητα: το αστέρι μου
 - 2η Δραστηριότητα: οι επιπτώσεις της «ταμπελοποίησης»
 - 3η Δραστηριότητα : αγώνας για την επιτυχία
 - 4η Δραστηριότητα: Κατανόηση και ενσυναίσθηση
 - 5η Δραστηριότητα: Μυστικό παιχνίδι
 - Γλωσσάρι
 - Πηγές

Συγγραφείς:

George-Konstantinos Charonis,
Andromachi Kokkinou,
Daniela Prisacariu,
Eglé Tamulionytė

Μετάφραση – Επιμέλεια – Προσαρμογή: Πολύχρωμο Σχολείο (2016)

1. Εισαγωγή

Το εγχειρίδιο της IGLYO (International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer Youth and Student Organisation) απευθύνεται ειδικά σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο οδηγός παρέχει πρακτικές συμβουλές προς εκπαιδευτικούς, ώστε μέσω μιας προσέγγισης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα να γίνουν πιο συμπεριληπτικές/-οί προς όλες τις μαθήτριες και όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή έκφρασης φύλου.

Οι εκπαιδευτικοί, ως ηγέτες της σχολικής αίθουσας, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τη διαφορετικότητα των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων και των ΛΟΑΤΚΙ (Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Τρανς, Κουίρ, Ίντερσεξ). Ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου και η έκφραση φύλου αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της ταυτότητας ενός ατόμου, όπως άλλωστε η φυλή, η εθνικότητα, η θρησκεία και η αναπηρία. Σε κάθε σχολική αίθουσα η διαφορετικότητα μπορεί να εκφράζεται μέσα από καθένα από τα παραπάνω στοιχεία. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι καταλυτικός για τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού περιβάλλοντος. Απέναντι σε αυτή την πρόκληση και δεδομένης της δυσκολίας ενός τέτοιου εγχειρήματος, η IGLYO ελπίζει ότι θα ενισχύσει τις δεξιότητες των εκπαιδευτικών, παρέχοντας πληροφορίες και πρακτικά εργαλεία για την προαγωγή της συμπεριληπτικότητας.

Η IGLYO στηρίζει ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον που επιτρέπει σε κάθε παιδί να εκφράζεται σύμφωνα με μια εκπαιδευτική προσέγγιση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σκοπός είναι να εξασφαλίσει ίσες ευκαιρίες σε κάθε άτομο για πρόσβαση σε μια εκπαίδευση με ποιότητα, χωρίς εκφοβισμό, βία και διακρίσεις, που θα σέβεται το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, τη μέγιστη προσωπική ανάπτυξη και την πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία.

Η ομοφοβία και η τρανσφοβία έχουν σοβαρές επιπτώσεις σε ΛΟΑΤΚΙ παιδιά. Η δεύτερη ενότητα του παρόντος οδηγού περιγράφει περιληπτικά αυτές τις επιπτώσεις. Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται στρατηγικές για τη δημιουργία ασφαλούς και συμπεριληπτικού περιβάλλοντος εκπαίδευσης, ενώ η τέταρτη ενότητα παρέχει πληροφορίες σχετικά με το πώς οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ανταποκρίνονται σε περιπτώσεις που χρειάζεται να παρέμβουν. Μερικά παραδείγματα δραστηριοτήτων για τη σχολική τάξη περιλαμβάνονται στην πέμπτη ενότητα. Στο τελευταίο τμήμα του οδηγού παρατίθεται ένα γλωσσάριο και χρήσιμες πηγές.

Ως ηγέτες της σχολικής τάξης, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τη διαφορετικότητα των παιδιών καθώς και να προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα συμπεριληπτικό περιβάλλον μάθησης.

2. Επιπτώσεις της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας: Η ανάγκη δημιουργίας ενός ασφαλούς περιβάλλοντος μάθησης

Είναι σημαντικό να συζητούνται και να αντιμετωπίζονται ζητήματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου. Ακόμα κι αν δεν είστε σίγουρες/-οι, εάν υπάρχουν ΛΟΑΤΚΙ παιδιά μέσα στην τάξη, η συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι σημαντική προκειμένου τα ίδια τα παιδιά να είναι ανοιχτά στη διαφορετικότητα. Παράλληλα, είναι αποφασιστικής σημασίας να ξεκαθαριστεί ότι όλα τα παιδιά γίνονται αποδεκτά για αυτό που είναι, καθώς είναι πολύ πιθανόν μέσα στην τάξη να υπάρχουν ΛΟΑΤΚΙ παιδιά που δεν έχουν αποκαλύψει τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους ή την ταυτότητα φύλου τους.

Η ανάγκη δημιουργίας ασφαλούς περιβάλλοντος μάθησης προκύπτει από αρκετές ερευνητικές μελέτες. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία στο σχολικό περιβάλλον έχει με ξεκάθαρο τρόπο αντίκτυπο στην αίσθηση ασφάλειας του παιδιού. Αυτές οι επιπτώσεις περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω και ενδέχεται να αποδειχθούν χρήσιμες σε συζητήσεις με συναδέλφους σας αλλά και με γονείς, όσον αφορά στις αποφάσεις και τις δράσεις σας για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στο σχολείο σας. Για αναλυτικές πληροφορίες και στατιστικά, ανατρέξτε στις παραπομπές καθώς και στη λίστα των πηγών που διατίθενται στο τέλος του οδηγού.

Πολυάριθμες έρευνες αποδεικνύουν τις αρνητικές επιπτώσεις της ομοφοβίας και τρανσφοβίας σε ΛΟΑΤΚΙ νέες και νέους. Έρευνες ανά την Ευρώπη αποκαλύπτουν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ παιδιά έρχονται αντιμέτωπα με διακρίσεις στο σχολείο σε σταθερή βάση. Οι διακρίσεις αυτές εμφανίζονται με τη μορφή αρνητικών σχολίων και λεκτικής βίας, διαδικτυακού εκφοβισμού καθώς και με τη μορφή σωματικής και ψυχολογικής παρενόχλησης και βίας. Είναι περιστατικά με μεγάλη συχνότητα και προκαλούν αίσθημα ανασφάλειας στο σχολείο, μειωμένη σχολική παρακολούθηση, πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (επηρεάζοντας τις μελλοντικές επαγγελματικές προοπτικές), τάση για απόκρυψη της ταυτότητας, αλλαγές των σχεδίων για μελλοντική εκπαίδευση καθώς και χαμηλή αυτοεκτίμηση και προβλήματα ψυχικής υγείας, όπως κατάθλιψη, αυτοκαταστροφικότητα ή αυτοκτονικότητα. Τα ΛΟΑΤΚΙ παιδιά αισθάνονται συναισθηματικά και κοινωνικά απομονωμένα πιο συχνά απ' ό,τι τα υπόλοιπα παιδιά και εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά κατάχρησης αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών.

Η ομοφοβία και η τρανσφοβία μπορούν να επηρεάσουν κάθε παιδί ή μέλος του σχολικού προσωπικού, του οποίου η συμπεριφορά δεν είναι σύμφωνη με τα στερεότυπα του φύλου και τις παραδοσιακές αντιλήψεις περί θηλυκότητας και αρρενωπότητας. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία μπορούν να επηρεάσουν ακόμα και μη ΛΟΑΤΚΙ άτομα που έχουν όμως ΛΟΑΤΚΙ μέλη στην οικογένειά τους, στην παρέα τους ή που προέρχονται από μη παραδοσιακές οικογένειες, όπως π.χ. μονογονεϊκές οικογένειες. Όταν η ετεροκανονικότητα παρουσιάζεται ως κάτι ανώτερο, η συμπεριφορά του ατόμου περιορίζεται σε αυστηρούς έμφυλους ρόλους, προκαλώντας το στίγμα και τις διακρίσεις σε εκείνα τα άτομα που αποκλίνουν από αυτά τα πρότυπα.

Ο εκφοβισμός βάσει σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου υπονομεύει την αίσθηση ασφάλειας των παιδιών στο χώρο του σχολείου και επηρεάζει όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων του εκφοβισμού, της παρέα τους, των ατόμων που ήταν μάρτυρες σε τέτοια περιστατικά άλλα και των θυτών του εκφοβισμού. Οι ανισότητες μέσα στο σχολικό περιβάλλον αποτρέπουν τα παιδιά από το να εκφράζονται, δυσχεραίνοντας την ενεργή συμμετοχή τους και ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη δυσλειτουργικών σχέσεων με τα άλλα παιδιά, το σχολικό προσωπικό και την οικογένεια. Επιπλέον, ο κοινωνικός αποκλεισμός νέων ανθρώπων μέσα στο σχολικό περιβάλλον συμβάλλει σε μια γενική αίσθηση αποκλεισμού κατά τη μετάβαση στην ευρύτερη κοινότητα εκτός σχολείου.

Με βάση τα παραπάνω, η καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στο σχολείο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως πρωταρχικό ζήτημα της συνολικής διαχείρισης της σχολικής τάξης. Αυτό συμβάλλει, ώστε όλα τα παιδιά να επιτύχουν τους εκπαιδευτικούς τους στόχους και την προσωπική τους εξέλιξη ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή έκφρασης φύλου.

3. Στρατηγικές δημιουργίας ασφαλούς και συμπεριληπτικού περιβάλλοντος μάθησης

Υπάρχουν πολλά μέτρα που μπορούν να ληφθούν, ώστε να εξασφαλίζεται η πλήρης συμμετοχή όλων των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία για να φτάνουν στο μέγιστο βαθμό των δυνατοτήτων τους. Παρότι το παρόν κεφάλαιο παρέχει μια σειρά από παραδείγματα και συμβουλές, δεν εξαντλεί το θέμα. Όσα άτομα ενδιαφέρονται για περισσότερες πληροφορίες, θα πρέπει να ανατρέξουν στην λίστα των χρήσιμων πηγών στο τέλος του οδηγού.

Προετοιμαστείτε

A. Κάντε εκτίμηση του σχολικού περιβάλλοντος: Υπάρχει έντυπο σχολικών κανόνων ή πολιτικές πάνω σε θέματα εκφοβισμού ή συμπερίληψης; Συζητήστε με συναδέλφους καθώς και με τη διεύθυνση του σχολείου σχετικά με το αν και με τι τρόπο έχουν έρθει στην επιφάνεια ζητήματα που αφορούν τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου. Έχουν έρθει αντιμέτωποι/-οι με καταστάσεις εκφοβισμού; Πώς τις χειρίστηκαν;

B. Αξιολογήστε προηγούμενες εμπειρίες σας με σκοπό να κάνετε βελτιώσεις ως προς τους τρόπους διαχείρισης περιστατικών εκφοβισμού. Η ικανότητά σας να στηρίζετε ΛΟΑΤΚΙ παιδιά είναι ανεκτίμητη, καθώς ενδέχεται να φοβούνται να μιλήσουν σε άλλα παιδιά ή στους γονείς τους και έτσι εσείς είστε το μόνο τους στήριγμα.

Γ. Ελάτε σε επαφή με ΛΟΑΤΚΙ οργανώσεις της χώρας σας. Συνήθως διαθέτουν πολύτιμες γνώσεις και εξειδίκευση πέρα από τα συνήθη ενημερωτικά φυλλάδια που μοιράζουν. Μπορεί να είναι σε θέση να παρέχουν υλικό και υποστήριξη προκειμένου να υλοποιηθεί ένα σχολικό πρόγραμμα κατά του εκφοβισμού και πιθανόν να έχουν πληροφορίες από προσωπικές εμπειρίες παιδιών σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο. Η IGLYO διαθέτει μέλη-οργανώσεις σε όλη την Ευρώπη (η πλήρης λίστα βρίσκεται στην ιστοσελίδα).

Δημιουργώντας ένα ασφαλές περιβάλλον

Διασφαλίζοντας ότι τα παιδιά νιώθουν αλλά και είναι ασφαλή μέσα στο σχολικό περιβάλλον, αποτελεί το πρώτο βήμα προκειμένου εκείνα να αναδείξουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους.

Πολιτικές κατά του εκφοβισμού και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών

Μια πολιτική του σχολείου ή μια εθνική πολιτική, η οποία θα αναφέρεται ρητά και κατηγορηματικά στον ομοφοβικό και τρανσφοβικό εκφοβισμό ή στη σεξουαλική και έμφυλη διαφορετικότητα αποτελεί σημείο αναφοράς για το εκπαιδευτικό προσωπικό για την αποτελεσματική καταπολέμηση του εκφοβισμού. Ακόμα και μια γενικού τύπου πολιτική κατά του εκφοβισμού που δεν αναφέρεται ρητά σε ομοφοβία και τρανσφοβία μπορεί να φανεί χρήσιμη και θα πρέπει να αξιοποιηθεί ως βάση προκειμένου στη συνέχεια να γίνουν οι σχετικές αναφορές και σε όλους τους υπόλοιπους τύπους εκφοβισμού. Σε περιπτώσεις που δεν ισχύουν πολιτικές σε επίπεδο σχολικού συγκροτήματος, θα μπορούσε να εφαρμοστεί μια πολιτική μηδενικής ανοχής του εκφοβισμού σε επίπεδο σχολικής αίθουσας. Παράλληλα, ρωτήστε σχετικά με προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών για τη διαχείριση του εκφοβισμού. Περισσότερες πληροφορίες για πολιτικές εναντίον του εκφοβισμού και εκπαίδευση σε αυτές είναι διαθέσιμες στον οδηγό της IGLYO, *Minimum Standards*, για την καταπολέμηση ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού.

Ενημέρωση παιδιών κατά του εκφοβισμού

Τα παιδιά θα μπορούσαν να ενημερωθούν μέσω:

- Εκστρατείες στο σχολείο ή τη σχολική τάξη μέσα από τις οποίες τα παιδιά μπορούν να μάθουν τα δικαιώματά τους και το πώς να πράξουν αν βρεθούν είτε στη θέση του μάρτυρα σε περιστατικό εκφοβισμού είτε στη θέση του θύματος.
- Γενικές συνελεύσεις στην αρχή της σχολικής χρονιάς ή στο ενδιάμεσο παρουσία των παιδιών, του προσωπικού και των γονέων, στις οποίες θα επισημαίνονται οι πρακτικές/πολιτικές του σχολείου για την καταπολέμηση του εκφοβισμού.
- Σειρά από ειδικά μαθήματα ή δημόσιες συζητήσεις σχετικά με τον εκφοβισμό, που θα συντονίζονται είτε από εκπαιδευτικούς είτε από ειδικούς που θα έχουν προσκληθεί.

Συνήθη μέρη εκδήλωσης εκφοβισμού

Ο εκφοβισμός είναι πιο συχνός έξω από την τάξη, σε απόμερα σημεία του σχολικού συγκροτήματος. Ο εντοπισμός αυτών των σημείων και η δέσμευσή μας να αποκαταστήσουμε το αίσθημα ασφάλειας των παιδιών στους χώρους αυτούς με τη βοήθεια των συναδέλφων και της Διεύθυνσης, αποτελεί μεγάλο βήμα πρόληψης περιστατικών εκφοβισμού.

Συχνά τα περιστατικά εκφοβισμού διαδραματίζονται σε χώρους εκτός σχολείου, κατά τη διαδρομή από και προς αυτό. Αν αντιληφθείτε τέτοιες περιπτώσεις εκφοβισμού, συζητήστε το θέμα με το παιδί ή τα παιδιά που εμπλέκονται και προτείνετε λύσεις και διαθέσιμες επιλογές δράσης, καθώς το σχολείο έχει την υποχρέωση να διασφαλίσει την ασφαλή άφιξη και αναχώρηση των παιδιών από και προς το σχολικό συγκρότημα.

Σεβασμός στην ιδιωτικότητα των παιδιών

Ποτέ μην αποκαλύπτετε πληροφορίες σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου ενός παιδιού χωρίς τη συναίνεσή του -ούτε καν προς την οικογένειά του.

Προάγοντας ένα συμπεριληπτικό περιβάλλον

Το να διασφαλίζεται ότι οι ανάγκες, οι γνώμες και η διαφορετικότητα όλων των παιδιών λαμβάνονται υπόψη, αποτελεί τη βάση κάθε στρατηγικής για την προαγωγή ενός συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού πλαισίου, όπου η διαφορετικότητα ως προς το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό θα είναι ευπρόσδεκτη.

Συμπεριληπτικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.)

Πρώτον, η μάθηση θα πρέπει να αντανακλά τις εμπειρίες όλων των παιδιών. Η διδασκαλία (τα Α.Π.Σ.) θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο συμπεριληπτική, ώστε τα παιδιά να αισθάνονται ότι αντιπροσωπεύονται και ότι υπολογίζονται. Ακόμα και όταν το εκπαιδευτικό σας υλικό δεν περιλαμβάνει θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου, μπορείτε να εμπλουτίσετε το προκαθορισμένο πλαίσιο διδασκαλίας με δικές σας δραστηριότητες. Χρησιμοποιείτε ευκαιρίες και αφορμές, ώστε να συζητηθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από μια δραστηριότητα στην τάξη ή μέσα από μια εργασία (π.χ. σχετικά με διάσημα ΛΟΑΤΚΙ πρόσωπα, τα οποία έχουν διαπρέψει στον τομέα τους).

Δεύτερον, η μάθηση θα πρέπει να αποτελεί το παράθυρο προς τη γνώση για όλα τα παιδιά, παρέχοντας τη δυνατότητα να ανακαλύψουν και να θέσουν ερωτήματα πάνω σε θέματα με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένα. Η γνώση και ενημέρωση των παιδιών σχετικά με θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου είναι συχνά ελλιπής και ανεπαρκής.

Δώστε ευκαιρίες στα παιδιά μέσα στην τάξη να καλλιεργήσουν ανοιχτό και κριτικό πνεύμα χωρίς προκαταλήψεις:

- χρησιμοποιώντας άτυπες εκπαιδευτικές πρακτικές, ώστε να βοηθήσετε τα παιδιά να κατανοήσουν τις έννοιες της σεξουαλικότητας και του φύλου
- αντιμετωπίζοντας προκαταλήψεις και συμπεριφορές, μεταξύ των οποίων ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός λόγος
- προσκαλώντας ειδικούς για συζήτηση σχετικά με θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου
- προβάλλοντας ταινίες με ΛΟΑΤΚΙ θεματολογία αντίστοιχες με τις ανάγκες της ηλικίας, όπου αυτό είναι δυνατόν.

Υποστηρίξτε τη δημιουργία ομάδων

Υποστηρίξτε τα παιδιά που επιθυμούν να δημιουργήσουν έναν ασφαλή χώρο για να εκφραστούν ελεύθερα, μέσω μιας ομάδας gay-straight συμμαχίας ή μιας ομάδας εργασίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη διαφορετικότητα, αν κάτι τέτοιο δεν υπάρχει ήδη. Παρέχετε κάποιο χώρο εντός σχολείου, όπου τα παιδιά θα μπορούν με την άδειά σας να τοποθετήσουν ανακοινώσεις σε τοίχους ή αναρτήστε πληροφορίες σχετικά με αυτές τις ομάδες σε πίνακες ανακοινώσεων του σχολείου.

Προσωπική έκφραση και χρήση γλώσσας

Σεβαστείτε την ταυτότητα φύλου των παιδιών κάθε στιγμή. Πάντα να απευθύνεστε στα παιδιά χρησιμοποιώντας το όνομα της αρεσκείας τους (και την ανωνυμία φύλου) και επιτρέψτε σ' αυτά να ντύνονται ανάλογα με τις επιλογές τους (στα πλαίσια της ευπρέπειας) καθώς και να κάνουν χρήση της τουαλέτας, στην οποία αισθάνονται πιο άνετα. Ενθαρρύνετε και προάγετε ρητά μια συμπεριληπτική στάση απέναντι στον τρόπο που εκφράζεται το κάθε παιδί. Αυτό θα είναι ένα ξεκάθαρο μήνυμα προς τα τρανς παιδιά, που δεν ταυτίζονται με τα κυρίαρχα πρότυπα φύλου, ότι το περιβάλλον τους εκτιμά και τους αποδίδει ίση αξία με τα υπόλοιπα παιδιά.

Επιπλέον συμβουλές

- Αποφεύγετε να χωρίζετε ή να ομαδοποιείτε τα παιδιά με βάση το φύλο. Επιλέξτε άλλους τρόπους ομαδοποίησης, αν χρειαστεί, όπως αριθμούς ή χρώματα τα οποία δεν στηρίζουν έμφυλους διαχωρισμούς.
- Χρησιμοποιείτε συμπεριληπτική γλώσσα. Χαιρετάτε την τάξη με τρόπο όπως «καλημέρα παιδιά» αντί για «καλημέρα αγόρια και κορίτσια». Προτιμάτε τις λέξεις «γονείς/γονέας» και/ή «κηδεμόνας» από «μητέρα» και «πατέρας», έτσι ώστε να απευθύνεστε και σε ένα εύρος διαφορετικών μορφών οικογένειας.
- Όπου είναι δυνατόν, αποφεύγετε να περιλαμβάνετε το φύλο ως κατηγορία σε ερωτηματολόγια ή αιτήσεις. Όταν κάτι τέτοιο απαιτείται, προτιμήστε να δώσετε μια ακόμα επιλογή ως κατηγορία για συμπλήρωση με την ονομασία «άλλο».

4. Αντιμετωπίζοντας ζητήματα που προκύπτουν

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει συμβουλές πάνω στη διαχείριση περιστατικών εκφοβισμού. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η λήψη κατάλληλων μέτρων για τη δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος μάθησης για όλα τα παιδιά αποτελεί αποτελεσματική μέθοδο γνωστοποίησης, ότι καμία μορφή διάκρισης ή αποκλεισμού δεν πρόκειται να γίνει ανεκτή. Προάγοντας τη συμπερίληψη (ένταξη), μειώνονται οι πιθανότητες εμφάνισης διακρίσεων ή ρατσιστικής γλώσσας. Μερικά παραδείγματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην τάξη για να ενθαρρύνουμε τη συμπερίληψη, περιγράφονται στο παρακάτω μέρος που αφορά τις δραστηριότητες μέσα στην τάξη.

Σε περίπτωση που συμβεί ένα περιστατικό εκφοβισμού

- Στηρίξτε το παιδί αναγνωρίζοντας και αξιολογώντας τα συναισθήματά του. Όταν ένα παιδί έρθει να σας μιλήσει για μια κατάσταση ή ένα περιστατικό, σημαίνει ότι ζητάει βοήθεια. Διαβεβαιώστε τα παιδιά ότι όλα είναι ευπρόσδεκτα, ανεξάρτητα από το αν είναι ΛΟΑΤΚΙ και ότι η προσωπική τους ασφάλεια είναι πρωταρχικής σημασίας για εσάς.

- Ακούστε τι σας λέει το παιδί. Μην κάνετε κριτική. Κάντε σαφές, ότι κανένα παιδί δε θα έπρεπε να υφίσταται εκφοβισμό εξαιτίας της ταυτότητας φύλου του ή του σεξουαλικού προσανατολισμού του.

- Συζητήστε με γονείς μόνο εφόσον συμφωνήσει σε αυτό και το ίδιο το παιδί. Είναι πιθανόν οι γονείς να μη γνωρίζουν τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου του παιδιού. Θα πρέπει να σεβαστείτε αυτή την επιλογή από την πλευρά του παιδιού και να προσπαθήσετε, σε συνεργασία μαζί του, να βρείτε τρόπους προσέγγισης των γονέων για το ευαίσθητο αυτό θέμα, φροντίζοντας παράλληλα για την ασφάλεια του παιδιού.

- Κρατήστε αρχείο για τα περιστατικά σχολικού εκφοβισμού, καταγράφοντας ώρα, ημερομηνία και μέρος. Τα στοιχεία περιστατικών εκφοβισμού μπορεί να φανούν εξαιρετικά χρήσιμα στην πορεία.

- Απευθυνθείτε στην αστυνομία σε περίπτωση που το παιδί απειληθεί ή ασκηθεί επάνω του σωματική ή σεξουαλική βία / παρενόχληση. Σε πολλές χώρες η αστυνομία είναι ιδιαίτερα ενημερωμένη σε θέματα εκφοβισμού και εργάζεται συστηματικά για την καταπολέμηση εγκλημάτων μίσους γενικότερα.

Δουλεύοντας με παιδιά που εκφοβίζουν (13)

Ένα παιδί κάνει μια ομοφοβική ή τρανσφοβική δήλωση. Διαθέτει το σχολείο πολιτική κατά του εκφοβισμού ή πολιτική ώστε να είναι συμπεριληπτικό και ανοιχτό στη διαφορετικότητα;

ΝΑΙ

Με βάση την πολιτική του σχολείου, πράξετε τα απαιτούμενα, παράλληλα όμως εξηγήστε στο παιδί τους λόγους που η χρήση τέτοιου λεξιλογίου ή συμπεριφοράς δεν είναι αποδεκτή στο σχολείο και την τάξη. Τονίστε του ότι μια τέτοια συμπεριφορά είναι προσβλητική και συνιστά εκφοβισμό. Γίνεται αυτό κατανοητό από το παιδί όσο και από όλη την τάξη;

ΟΧΙ

Μπορεί να είναι δύσκολο για τις/τους εκπαιδευτικούς να παρέμβουν και να διαχειριστούν συμπεριφορές διακρίσεων απουσία σχολικής πολιτικής, ωστόσο μπορούν οι ίδιες/-οι να ξεκινήσουν σχετικές διαδικασίες παρέμβασης, επικαλούμενες/-οι το δικαίωμα των παιδιών για μάθηση μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον χωρίς διακρίσεις και παρενόχληση.

<p>OXI</p> <p>Εξηγήστε λεπτομερέστερα τις επιπτώσεις που έχει ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός σε παιδιά, τονίζοντας τη σημασία της εκπαίδευσης ως ανθρώπινο δικαίωμα. Συζητήστε με τα παιδιά τους λόγους του φαινομένου και γιατί ορισμένοι άνθρωποι στοχοποιούνται εξαιτίας στοιχείων της ταυτότητάς τους. Γίνεται κατανοητό ότι μια τέτοια συμπεριφορά δεν είναι αποδεκτή στην κοινωνία; Σταματά ο εκφοβισμός μετά από την παρέμβαση;</p> 	<p>ΝΑΙ</p> <p>Τα παιδιά μπορεί να μη γνωρίζουν ότι σε πολλές χώρες απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου. Για παράδειγμα, όλες οι χώρες της Ε.Ε. οφείλουν να διαθέτουν νομοθεσία που να προστατεύει από διακρίσεις σε χώρους εργασίας.</p>
<p>OXI</p> <p>Απομακρύνετε το παιδί από την τάξη και μιλήστε του πιο διεξοδικά σχετικά με τις επιπτώσεις του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού. Προκαλέστε το παιδί (ή ακόμα και ολόκληρη την τάξη) να ταυτιστεί συναισθηματικά με το θύμα, θέτοντας ερωτήματα όπως: Για ποιο λόγο εκφοβίζει το θύμα; Πώς πιστεύει ότι αισθάνεται το θύμα; Αναγνωρίζει το βαθμό της ευθύνης του το παιδί που εκφοβίζει; Τι μέτρα μπορούν να ληφθούν, ώστε (1) το παιδί που εκφοβίζεται να αισθανθεί καλύτερα και (2) να διασφαλίσουμε ότι αυτό δε θα συνεχιστεί; Τι συνέπειες μπορεί να έχει ο εκφοβισμός για τα θύματα; Τις αντιλαμβάνεται το παιδί που εκφοβίζει;</p> 	<p>ΝΑΙ</p> <p>Τα παιδιά πρέπει να κατανοήσουν ότι ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός συνιστούν μορφές διάκρισης και λαμβάνονται σοβαρά υπόψη. Τα παιδιά που έχουν βιώσει εκφοβισμό θα είναι πιο έτοιμα να συζητήσουν τέτοια περιστατικά, όταν βλέπουν ότι το σχολείο τα αντιμετωπίζει αποφασιστικά.</p>
<p>OXI</p> <p>Ζητήστε από τη διεύθυνση του σχολείου να εμπλακεί. Γνωστοποιήστε στο παιδί ότι η διεύθυνση του σχολείου είναι επίσης ενήμερη για το περιστατικό και εξηγήστε του τις πιθανές κυρώσεις που θα έχει να αντιμετωπίσει, αν συνεχίσει τη χρήση ομοφοβικού και τρανσφοβικού λόγου. Βοηθάει αυτό;</p> 	<p>ΝΑΙ</p> <p>Απαιτεί χρόνο η εκπαίδευση των παιδιών, ώστε να κατανοήσουν ότι ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός είναι μη αποδεκτός, ειδικά όταν τέτοια ζητήματα δεν έχουν αντιμετωπισθεί ποτέ στο παρελθόν.</p>

ΟΧΙ

Προσκαλέστε για συζήτηση τους γονείς ή κηδεμόνες του παιδιού που εκφοβίζει. Μιλήστε τους για τη συμπεριφορά και την στάση του παιδιού και εξηγήστε τους λόγους που την καθιστούν προβληματική. Είναι πιθανόν οι γονείς/κηδεμόνες να μην αντιληφθούν πλήρως την κατάσταση ή ακόμα και να αντιδράσουν αρνητικά σε συζήτηση πάνω στο θέμα του ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού.

Πώς να διαχειρίζεστε αρνητικές αντιδράσεις των γονέων/κηδεμόνων ή και συναδέλφων;

Είναι πιθανόν γονείς/κηδεμόνες ή και συναδέλφοι να αντιτίθενται σε συζητήσεις πάνω σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου που δεν ταυτίζονται με τις κοινωνικές νόρμες και προσδοκίες.

Τα επιχειρήματά τους μπορεί να περιλαμβάνουν τα εξής:

- Είναι αφύσικο ή εναντιώνεται στη θρησκεία
- Η διδασκαλία περί διαφορετικών τύπων σεξουαλικής επαφής συνεπάγεται και μεγαλύτερες πιθανότητες τα παιδιά να γίνουν ομοφυλόφιλα, αμφιφυλόφιλα, τρανς ή κουίρ.

Μερικά θέματα προς συζήτηση με γονείς/κηδεμόνες σε τέτοια περίπτωση μπορεί να είναι:

- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα και πρέπει να αισθάνονται ασφαλή στο σχολείο
- Οι όποιες συζητήσεις και δραστηριότητες που διεξάγονται στο σχολείο, δεν αφορούν τη σεξουαλική πράξη, αλλά τις διαφορετικές ανθρώπινες ταυτότητες. Η εκπαίδευση πάνω σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διαφορετικότητας είναι ευρεία. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου και η έκφραση φύλου αποτελούν ένα μέρος μόνο της εκπαίδευσης στα θέματα αυτά, μαζί με άλλα, όπως η φυλή, η εθνικότητα, η θρησκεία, το φύλο, η αναπηρία κτλ.
- Τονίστε κάποιες βασικές αρχές της θρησκείας, όπως ο σεβασμός και η αγάπη για τους συνανθρώπους μας
- Αν το σχολείο τηρεί πολιτική κατά του εκφοβισμού, εξηγήστε τους τη σημασία που έχει μια τέτοια πολιτική καθώς και ότι οι γονείς/κηδεμόνες έχουν την υποχρέωση να βοηθήσουν το σχολείο να υποστηρίξει και να διατηρήσει τις πολιτικές του.

5. Παραδείγματα δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη

Οι παρακάτω δραστηριότητες τάξης έχουν επιλεγεί ως χρήσιμα παραδείγματα μέσα από έναν όγκο εκπαιδευτικού υλικού σχετικού με τη συμπερίληψη. Μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση του διαλόγου και να αποτελέσουν παραδείγματα για σχολικά θέματα. Συνιστάται η ενσωμάτωση αυτών των δραστηριοτήτων στο αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας και όχι η εφαρμογή τους ως ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο με περιστασιακή εμφάνιση στο σχολικό πρόγραμμα, ώστε τα παιδιά να αρχίσουν να βλέπουν τα θέματα της συμπερίληψης

ως θέματα που σχετίζονται με την καθημερινότητά τους, βελτιώνοντας έτσι την ποιότητα της επικοινωνίας μεταξύ τους.

Οι παρακάτω δραστηριότητες προσφέρονται για ένα σημείο εκκίνησης. Πολλές περισσότερες βρίσκονται σε online πηγές, όπως η έκδοση της UNESCO 'Lesson Plan' για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας, με ομάδα-στόχο εκπαιδευτικούς και αποτελείται από τέσσερις δραστηριότητες για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (μια παραγωγή από κοινού με την Committee for the International Day Against Homophobia, Transphobia and Biphobia - IDAAHOT).

1^η Δραστηριότητα: το αστέρι μου	
Υλικά	Κόλλα A4, μολύβια/στυλό
Μέθοδος	<ol style="list-style-type: none">1. Τα παιδιά σχηματίζουν σε μια κόλλα A4 ένα αστέρι με έξι γωνίες και ονοματίζουν κάθε γωνία με ένα χαρακτηριστικό ή μια ιδιότητα (πχ μαθήτρια/-ης, Ευρωπαία/-ος, φιλόζωη/-ος κτλ.)2. Όταν όλα τα παιδιά έχουν δώσει ονόματα στα αστέρια τους, κυκλοφορούν ελεύθερα στην αίθουσα και συστήνονται μεταξύ τους με βάση τα ονόματα στις έξι γωνίες των αστεριών τους3. Όταν βρεθεί ένα κοινό χαρακτηριστικό, γράφουν το όνομα του παιδιού με το οποίο βρέθηκε το κοινό γνώρισμα δίπλα στην ανάλογη γωνία του αστεριού4. Οι συστάσεις γνωριμίας διαρκούν 10-15 λεπτά κι έπειτα όλα τα παιδιά επιστρέφουν στις θέσεις τους.
Αποτίμηση	<ol style="list-style-type: none">1. Όταν καθίσουν όλα τα παιδιά σαν μια ομάδα, κάντε τις παρακάτω ερωτήσεις, ώστε να τους προκαλέσετε να διερευνήσουν την ιδέα της δόμησης της ταυτότητας.2. Συζητήστε τους τρόπους με τους οποίους οι ταυτότητες αλλάζουν αλλά και το γεγονός ότι συχνά οι άνθρωποι διαλέγουν ή βάζουν στην άκρη χαρακτηριστικά στοιχεία της ταυτότητας ανάλογα με τις κοινωνικές περιστάσεις. Εξηγήστε ότι αυτό το κάνουμε λόγω της αξίας κάθε χαρακτηριστικού σε μια δεδομένη κατάσταση για να βρούμε κάθε φορά το στοιχείο εκείνο της ταυτότητας που ανταποκρίνεται καλύτερα σε κάθε περίπτωση. Συσχετίστε το παραπάνω στοιχείο με την τάση που υπάρχει να δίνουμε αξία σε στοιχεία ταυτότητας που φαίνονται «φυσιολογικά» ή αποτελούν «κοινωνικές νόρμες», ενώ αντίθετα να μειώνουμε κάποια άλλα στοιχεία που φαίνονται να τις σπάνε. <p>Δυσκολεύτηκε κάποιο άτομο να βρει έξι χαρακτηριστικά; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, γιατί;</p> <p>Κάποιο άτομο ήθελε να γράψει περισσότερα από 6 στοιχεία;</p>

	<p>Πώς σας έκανε να νιώσετε όταν συστηθήκατε μόνο με αυτά τα έξι στοιχεία;</p> <p>Τι είδους συζητήσεις κάνατε, όταν προσπαθούσατε να βρείτε κοινά χαρακτηριστικά; Διευρύνετε ή περιορίσατε το νόημα κάποιου χαρακτηριστικού προκειμένου να σημειώσετε το όνομα ενός άλλου παιδιού; Για παράδειγμα, κάποιο παιδί θα μπορούσε να έχει την λέξη «γυμναστική» και να έχει σημειώσει στο αστέρι του το όνομα του παιδιού εκείνου που είχε την λέξη «αθλήτρια/-ής». Σε άλλες πάλι περιπτώσεις αυτό δε συνέβη.</p> <p>Πώς θα άλλαζαν τα στοιχεία ταυτότητας που δώσατε στα αστέρια σας, σε περίπτωση που κάτι παρόμοιο γινόταν με μέλη της οικογένειάς σας, αντί των συμμαθητριών/-ών σας;</p> <p>Να συζητήσετε το γεγονός ότι μερικά στοιχεία ταυτότητας μπορούν είτε να τα εκτεθούν από εμάς προς το κοινό είτε να αποκρυφτούν ανάλογα με την θέλησή μας, αλλά ότι υπάρχουν περιπτώσεις που δεν έχουμε την παραπάνω επιλογή, όπως π.χ. στο χρώμα του δέρματός μας.</p>
--	---

2^η Δραστηριότητα: οι επιπτώσεις της «ταμπελοποίησης» (15)

Υλικά	Αυτοκόλλητα χαρτάκια για σημειώσεις, στυλό, μολύβια. Θα χρειαστείτε τρεις φορές περισσότερα χαρτάκια από το συνολικό αριθμό των ατόμων που συμμετέχουν.
Μέθοδος	<p>Ταμπέλες</p> <p>Συζητείστε το γεγονός ότι κάθε άτομο ανήκει σε πολλές διαφορετικές ομάδες. Κάθε άτομο επιλέγει να ανήκει σε κάποιες από αυτές τις ομάδες, ωστόσο ο κόσμος μας βάζει παράλληλα και σε άλλες ομάδες-κατηγορίες είτε το θέλουμε είτε όχι. Με βάση τις ομάδες, στις οποίες ανήκουμε, μπορούμε να είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε καλύτερα τον τρόπο που κατηγοριοποιούμε τους άλλους καθώς και ποιές μπορεί να είναι οι επιπτώσεις από μια τέτοια ενέργεια.</p> <p>Κατηγοριοποιούμε τους ανθρώπους με ποικίλους τρόπους, πράγμα που συχνά γίνεται ασυνείδητα. Αυτό γίνεται περισσότερο προφανές,</p>

	<p>όταν συναντάμε ένα άτομο που δεν μπορεί να μπει σε κάποια κατηγορία, όπως για παράδειγμα, όταν συναντάμε άτομο για το οποίο δυσκολευόμαστε να πούμε ποιο είναι το φύλο του. Πολλοί άνθρωποι μπροστά σε μια τέτοια κατάσταση δείχνουν μπερδεμένοι και έχουν περιέργεια ή ακόμα εκφράζουν θυμό και εκνευρισμό. Βάζουμε τους ανθρώπους και τα πράγματα σε κατηγορίες και σε ομάδες, προκειμένου να τους κατανοούμε και να νιώθουμε ασφαλείς στο περιβάλλον μας. Όμως κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα θετικό. Δε θεωρούνται όλες οι ομάδες και οι κατηγορίες ίσες. Μερικές θεωρούνται ανώτερες από άλλες. Εντασσόμαστε σε κατηγορίες και ομάδες που φαινομενικά ανήκουμε και οι συμπεριφορές μας ερμηνεύονται κάτω από αυτό το πρίσμα της.</p> <p>Εξηγήστε τους τρόπους με τους οποίους κατηγοριοποιούμε τους ανθρώπους και πώς τους κολλάμε ταμπέλες, όπως «αλλοδαπή/-ός», «συνταξιούχος», «ομοφυλόφιλη/-ος» κ.ά. Όταν βάζουμε ταμπέλες σε ανθρώπους, τότε πολλά στερεότυπα έρχονται στην επιφάνεια.</p> <p>Οι δικές μας ταμπέλες</p> <p>Επικεντρωθείτε τώρα στις ταμπέλες που οι άλλοι βάζουν στον καθένα και την καθεμία από εμάς. Μέσα στην ομάδα ασχοληθείτε με τα εξής: ποιες ταμπέλες σας βάζουν οι άνθρωποι της γειτονιάς σας, της οικογένειάς σας, του σχολείου σας κτλ.; Αυτό που έχει σημασία εδώ είναι να καταλάβουμε την αντίδραση των άλλων, όταν μας συναντούν/γνωρίζουν/βλέπουν για πρώτη φορά –π.χ. στο λεωφορείο, στο δρόμο. Ο αριθμός των κατηγοριών που μπορούν να σας κατατάξουν είναι μεγάλος. Από γενικές κατηγορίες, όπως π.χ. «κορίτσι», μέχρι ειδικές, όπως π.χ. «φιλιαναγνώστης».</p> <p>Μοιράστε τα αυτοκόλλητα χαρτάκια και τα στυλό στα παιδιά. Καθένα από αυτά θα πρέπει να σκεφτεί δυο ταμπέλες που πιστεύει, ότι τα άλλα παιδιά τού αποδίδουν με την πρώτη ματιά και να σημειώσει μία σε κάθε χαρτί. Συγκεντρώστε τα χαρτάκια. Κολλήστε τα στον τοίχο, ώστε όλα τα παιδιά να μπορούν να τα δουν.</p>
<p>Ανακεφαλαίωση</p>	<p>Συζητήστε μία-μία τις ταμπέλες. Κολλήστε μια ταμπέλα επάνω σας (για την/τον εκπαιδευτικό) και προκαλέστε την ομάδα να μιλήσει σχετικά με:</p> <p>Τον ορισμό της συγκεκριμένης ταμπέλας. Πώς βλέπει ο κόσμος έναν άνθρωπο με την συγκεκριμένη ταμπέλα; Τι μπορεί να συνεπάγεται για μια ολόκληρη ομάδα με αυτή την ταμπέλα;</p> <p>Υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση ανδρών και γυναικών μέσα σε αυτή την ομάδα;</p> <p>Η ταμπέλα έχει θετική ή αρνητική χροιά; Πώς εκλαμβάνεται από τις κυρίαρχες αντιλήψεις και πώς την αντιμετωπίζει ο κόσμος; Ποιες από τις ταμπέλες είναι περιοριστικές και ποιες περιλαμβάνουν λίγο πολύ</p>

	<p>τα πάντα; Ποιες είναι εκείνες που σπανίως χρησιμοποιούνται; Πόσο συχνά χρησιμοποιούμε για παράδειγμα την ταμπέλα «ετεροφυλόφιλη/-ος»;</p> <p>Υπήρξε κατηγοριοποίηση του εαυτού σας ή των άλλων παρά τη θέλησή σας; Ποιες από τις ταμπέλες θα επιλέγατε να σας έχουν αποδοθεί και ποιες σας αποδόθηκαν χωρίς να ρωτηθείτε; Κάποιο άτομο μπορεί να επιλέξει να έχει επάνω του κάπου τη σημαία του ουράνιου τόξου, θέλοντας να δείξει ότι ανήκει στην κατηγορία των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, όπως ακριβώς άλλο άτομο θα επέλεγε να φορέσει ακριβά ρούχα σχεδιαστών για να δείξει ότι είναι πλούσιο. Σε περιπτώσεις που η εξωτερική εμφάνιση ενός ατόμου διαφέρει από εκείνη της πλειοψηφίας, η ταμπέλα τού αποδίδεται παρά τη θέλησή του.</p>
--	---

3^η Δραστηριότητα : ο αγώνας για την επιτυχία (16)

Υλικά: μια ευρύχωρη αίθουσα, όπου τα παιδιά θα μπορούν να περπατήσουν απρόσκοπτα από τη μια άκρη στην άλλη. Εκτυπωμένοι «ρόλοι» (βλέπε παρακάτω).

Προετοιμασία: Ετοιμάστε μερικούς ρόλους χρησιμοποιώντας φανταστικά πρόσωπα. Οι ρόλοι δε θα πρέπει να υπερβαίνουν τις 2-3 γραμμές, ενώ μερικοί μπορούν και να επαναλαμβάνονται (κάθε παιδί θα έχει ένα ρόλο). Ο κάθε ρόλος θα πρέπει να παρέχει γενικές πληροφορίες για το πρόσωπο και το κοινωνικο-οικονομικό στάτους του (π.χ. ηλικία, φύλο, εθνικότητα, εισόδημα, ακαδημαϊκό υπόβαθρο, οικονομική κατάσταση κτλ.). Για παράδειγμα:

- Εσύ είσαι μια λευκή γυναίκα, 35 ετών, που κατοικεί σε εύπορη περιοχή. Δουλεύεις σε δικό σου γραφείο, είσαι παντρεμένη με δύο παιδιά και συχνά έρχονται σε σένα άνθρωποι για συμβουλές.

- Εσύ είσαι ένας ομοφυλόφιλος άνδρας, 17 ετών, δεύτερης γενιάς μετανάστης, που μένεις σε εργατικές κατοικίες μαζί με τους γονείς σου, τα τρία αδέρφια σου, τη γιαγιά και τον παππού. Δυσκολεύεσαι να βρεις δουλειά, παρόλο που μερικοί από τους συμμαθητές σου που δεν είναι μετανάστες εργάζονται κανονικά.

Μέθοδος

1. Εξηγείστε στα παιδιά ότι δε θα πρέπει να μιλήσουν μεταξύ τους καθ' όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας
2. Προετοιμάστε τους «ρόλους», διπλώστε τα χαρτιά και τοποθετήστε τα σε ένα βάζο ή ένα καπέλο. Ζητήστε από κάθε παιδί να επιλέξει ένα χαρτί, να το ανοίξει και να το διαβάσει, χωρίς να μιλήσει με κανένα άλλο παιδί. Όταν όλα τα παιδιά έχουν ρόλο, δώστε τους δέκα λεπτά, ώστε σιωπηλά να φανταστούν και να τοποθετήσουν τον εαυτό τους στο ρόλο που αναφέρεται στο χαρτί. Πώς ήταν τα παιδικά τους χρόνια; Πώς ήταν η σχέση τους με τους γονείς τους και την οικογένεια; Πώς ήταν η μόρφωση τους; Πώς είναι η ζωή τώρα γι' αυτά; Πώς βλέπουν το μέλλον τους;

3. Μετά το πέρας των δέκα λεπτών, ζητήστε από τα παιδιά να σταθούν σε μία ίσια γραμμή κοιτώντας τον τοίχο. Εξηγήστε πως πρόκειται να διαβάσετε κάποιες προτάσεις. Μετά από κάθε πρόταση θα κάνουν ένα βήμα μπρος ή πίσω. Υπενθυμίστε τους πως η δραστηριότητα πρέπει να γίνει σιωπηλά και ότι δεν πρέπει να μιλούν μεταξύ τους.
4. Διαβάστε μία σειρά από προτάσεις ζητώντας τους να κάνουν ένα βήμα εμπρός ή πίσω, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και το ρόλο τους. Ετοιμάστε από πριν τις προτάσεις αυτές. Μερικά ενδεικτικά παραδείγματα προτάσεων είναι διαθέσιμα παρακάτω.
5. Αφού ολοκληρώσετε τις προτάσεις, ζητήστε από τα παιδιά να κοιτάξουν γύρω τους χωρίς να κινηθούν και να σκεφτούν τη θέση τους στον αγώνα (πόσο κοντά βρίσκονταν στον τοίχο που ήταν απέναντί τους, όταν ξεκίνησε ο αγώνας;). Η «αφετηρία» του αγώνα για κάθε παιδί είναι η θέση στην οποία βρίσκεται αυτή τη στιγμή (μόλις τελειώσετε την ανάγνωση των δηλώσεων).

Προτάσεις

- Αν είσαι γυναίκα, κάνε ένα βήμα πίσω
- Αν είσαι μη λευκός μετανάστης, κάνε ένα βήμα πίσω
- Αν οι γονείς σου έχουν δύο αυτοκίνητα, κάνε ένα βήμα μπροστά
- Αν έχεις κάνει διακοπές σε κάποια χώρα του εξωτερικού, κάνε ένα βήμα μπροστά
- Αν μιλάς περισσότερες από δύο γλώσσες, κάνε ένα βήμα μπροστά

Αποτίμηση

Διευκολύνετε τη συζήτηση χρησιμοποιώντας τις ακόλουθες υποδείξεις:

- Πώς αισθάνονται τα παιδιά που συμμετέχουν σχετικά με τη θέση τους στον αγώνα; Πώς αισθάνονται για τη θέση των άλλων στον αγώνα;
- Πώς ο ρόλος τους επηρέασε την αφετηρία και την πορεία τους στον αγώνα για την επιτυχία;
- Πώς η θέση των παιδιών στο τέλος του αγώνα επηρέασε τις δικές τους πιθανότητες να τον κερδίσουν; Πώς μπορεί να επηρέασε την αφοσίωση και την προσπάθειά τους για να κερδίσουν τον αγώνα;

4^η Δραστηριότητα: Κατανόηση και ενσυναίσθηση

Μέθοδος και απολογισμός

Διαβάστε στα παιδιά μια ιστορία που περιλαμβάνει ένα στοιχείο διάκρισης με βάση τη διαφορετικότητα ή ζητήστε να τη διαβάσουν εκείνα. Κάντε τους ερωτήσεις όπως:

- Γιατί ο Χ (άτομο το οποίο έχει υποστεί διάκριση) στοχοποιήθηκε;
- Πώς μπορεί να ένιωσε ο Χ από αυτή την κατάσταση;
- Πώς θα νιώθατε εσείς στη θέση του Χ; Τι θα κάνατε;

Χρησιμοποιήστε την ιστορία ως αφορμή για να συζητήσετε το ότι μερικοί άνθρωποι στοχοποιούνται και δέχονται επίθεση, επειδή τα χαρακτηριστικά τους δε θεωρούνται «κανονικά». Συζητήστε γιατί οι άνθρωποι αυτοί δέχονται επιθέσεις: θα μπορούσε να είναι επειδή τα άλλα άτομα αισθάνονται πως απειλούνται από τη διαφορετικότητά τους;

Αυτό μπορεί να αποτελέσει την αρχή μιας συζήτησης για τον εκφοβισμό.

5^η Δραστηριότητα: Μυστικό παιχνίδι	
Υλικό	Αυτοκόλλητα χαρτάκια, στυλό, μολύβια
Μέθοδος	<ul style="list-style-type: none"> - Τα παιδιά που συμμετέχουν κάθονται σε καρέκλες σε κύκλο. Επιβεβαιώστε ότι ο χώρος θα είναι ασφαλής για όλα τα παιδιά και ότι κανένα δε θα μοιραστεί κάτι που δε θα ήθελε με την ομάδα - Μετά, βάλτε τα να σκεφτούν ένα μυστικό για τη ζωή τους. Ένα μυστικό που ορίζεται από τα ίδια και θα μπορούσαν να έχουν μοιραστεί με κάποιο στενό τους πρόσωπο από την παρέα ή με την οικογένειά τους. Είναι σημαντικό να πρόκειται για κάτι που θεωρούν μυστικό (είναι πιθανό να ακούσετε «δεν έχω κανένα μυστικό») - Αφού έχουν σκεφτεί το μυστικό τους, δώστε τους ένα κομμάτι χαρτί και ζητήστε να το γράψουν εκεί. Μπορούν να το γράψουν στη γλώσσα τους. Υπενθυμίστε τους πως κανένα άλλο άτομο δεν πρόκειται να διαβάσει το μυστικό τους. Μόλις γράψουν το μυστικό στο χαρτί, ζητήστε τους να το διπλώσουν και να καθίσουν πάνω στο χαρτί αυτό. - Όταν τελειώσουν όλα τα παιδιά, κάντε ερωτήσεις, όπως «πώς νιώθετε που έχετε ένα μυστικό απ' τα υπόλοιπα παιδιά;», «ήταν δύσκολο να βρείτε ένα μυστικό; Ήταν εύκολο; Γιατί;» - Μόλις σταματήσει η συζήτηση, πείτε στα παιδιά που συμμετέχουν να αφήσουν τη θέση τους και να μετακινηθούν δύο θέσεις δίπλα. Τώρα κάθονται πάνω στο μυστικό κάποιου άλλου παιδιού - Συζητήστε πάλι: πώς είναι να είσαι στο μυστικό ενός άλλου παιδιού; πώς είναι να είναι κάποιο άλλο άτομο στο μυστικό το δικό σου; - Ζητήστε τους να γυρίσουν στις αρχικές τους θέσεις και να καταστρέψουν τα χαρτιά που έχουν γραμμένο το μυστικό τους.
Απολογισμός	<ul style="list-style-type: none"> - Κάντε καθοδηγητικές ερωτήσεις στα παιδιά που συμμετέχουν, ώστε να προβληματιστούν σχετικά με τη δραστηριότητα. Καθοδηγήστε τους να συζητήσουν για τη δύναμη, τη γνώση, την αδυναμία κτλ. Μπορείτε επίσης να μιλήσετε για άλλους ρόλους: εκπαιδευτικούς, άλλα παιδιά, γονείς, οι οποίοι μπορούν να έχουν αυτή τη δύναμη. Τέλος, χωρίς τα παιδιά να έχουν αποκαλύψει το μυστικό τους, μπορείτε να μιλήσετε για τα διάφορα είδη μυστικών που υπάρχουν. Για παράδειγμα, να είναι ένα άτομο ΛΟΑΤΚΙ, να μην πιστεύει σε κάποια θρησκεία, να έχει αδέρφια με προβλήματα, γονείς που τσακώνονται. - Ένα βήμα ακόμα: Ανάλογα με το επίπεδο των παιδιών, μπορείτε να ενθαρρύνετε έναν καταϊγισμό ιδεών, ώστε να μη διαιωνίζονται αυτές οι αδυναμίες (δίνοντας έμφαση στον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και την έκφραση φύλου)

Γλωσσάρι

<p>Αμφιφυλόφιλος-η (Bisexual)</p> <p>Άτομο το οποίο συναισθηματικά, πνευματικά ή/και σεξουαλικά, έλκεται και από άτομα που προσδιορίζονται ως αρσενικά και από άτομα που προσδιορίζονται ως θηλυκά. Εντός της αμφιφυλοφιλικής κοινότητας, υπάρχουν και άτομα τα οποία έλκονται από πολλαπλές εκφράσεις και ταυτότητες φύλων και αντιτίθενται στο δίπολο αρσενικό-θηλυκό.</p>	<p>Έκφραση Φύλου (Gender Expression)</p> <p>Οι προς τα έξω εκούσιοι και ακούσιοι τρόποι με τους οποίους επικοινωνούμε το φύλο μας με τους άλλους ανθρώπους, όπως τα μαλλιά μας, τα ρούχα, το μακιγιάζ (ή καθόλου μακιγιάζ), η προτίμηση στο όνομά μας, ιδιομορφίες, η ομιλία μας και τις αντωνυμίες που χρησιμοποιούμε, τα πράγματα που κάνουμε, όπως η απασχόληση, μαθήματα, αθλήματα ή δραστηριότητες, και με ποια άτομα προτιμούμε να συναναστρεφόμαστε. Η έκφραση φύλου ερμηνεύεται από άλλα άτομα που στη συνέχεια αποδίδουν σε εμάς μία έκφραση φύλου που μπορεί να μην ταιριάζει πάντα με το πώς εμείς παρουσιάζουμε τον εαυτό μας ή πώς έχουμε προσδιοριστεί.</p>
<p>Εκφοβισμός (Bullying)</p> <p>Ένα παιδί στο σχολείο είναι θύμα εκφοβισμού, όταν εκτίθεται επανειλημμένα με την πάροδο του χρόνου σε επιθετική συμπεριφορά που προκαλεί εκ προθέσεως βλάβη ή δυσφορία μέσα από τη σωματική επαφή, τις λεκτικές επιθέσεις, τους καυγάδες ή τη ψυχολογική χειραγώγηση. Ο εκφοβισμός περιλαμβάνει μια ανισορροπία δύναμης και μπορεί να περιλαμβάνει πειράγματα, χλευασμό, χρήση προσβλητικών προσωνυμίων, σωματική βία ή κοινωνικό αποκλεισμό. Ο εκφοβισμός μπορεί να ασκείται από ένα ή περισσότερα συνομήλικα άτομα.</p>	<p>Ταυτότητα Φύλου (Gender Identity)</p> <p>Η εσωτερική αίσθηση του ατόμου ότι είναι αρσενικό/άνδρας, θηλυκό/γυναίκα, butch, femme, trans, δύο μαζί, όλα, μεικτά ή κανένα. Αυτό μπορεί να ταιριάζει με τη φυσική ανατομία ενός ατόμου, αλλά συχνά δε συμβαίνει. Η ταυτότητα φύλου περιλαμβάνει την αίσθηση που έχει κάποιο άτομο για τον εαυτό του και την αντίληψη που έχει ο κόσμος γι αυτό.</p>
<p>Coming Out</p> <p>Η διαδικασία της κοινοποίησης ταυτότητάς που πραγματοποιούν ΛΟΑΤΚΙ άτομα.</p>	<p>Τουαλέτα Ουδέτερη από άποψη Φύλου (Gender-neutral Bathroom)</p> <p>Οι ουδέτερες από άποψη φύλου τουαλέτες – τυπικές, ενιαίου τύπου για όλα τα φύλα – παρέχουν ασφαλή χρήση για τα τρανς άτομα. Οι τουαλέτες αυτές μπορούν να βοηθήσουν επίσης οικογένειες με παιδιά (όπως μητέρες που συνοδεύουν γιους, ή πατέρες που συνοδεύουν κόρες, σε μια τουαλέτα) και τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) που χρειάζονται τη βοήθεια συνοδού ενός διαφορετικού φύλου.</p>

<p>Outing</p> <p>Όταν η ταυτότητα ΛΟΑΤΚΙ ατόμων αποκαλύπτεται χωρίς τη συναίνεση τους.</p>	<p>Ετεροκανονικότητα (Heteronormativity)</p> <p>Η αναφορά σε πολιτισμικές και κοινωνικές πρακτικές, σύμφωνα με τις οποίες η μοναδική νοητή σεξουαλικότητα είναι η ετεροφυλοφιλία. Συνεπάγεται επίσης την τοποθέτηση της ετεροφυλοφιλίας ως τον μόνο τρόπο για να θεωρείται κάποιο άτομο «φυσιολογικό» και ως βασική πηγή κοινωνικής ανταμοιβής.</p>
<p>Στη Ντουλάπα (Being “In the Closet”)</p> <p>Κατάσταση κατά την οποία κάποιο άτομο δεν είναι ανοιχτό ως προς τον σεξουαλικό του προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου του ή την έκφραση φύλου του.</p>	<p>Ετεροσεξισμός (Heterosexism)</p> <p>Η ρητή ή σιωπηρή πεποίθηση ότι η ετεροφυλοφιλία είναι ανώτερη (θρησκευτικά, ηθικά, κοινωνικά, συναισθηματικά, συμπεριφορικά ή/και με κάποιο άλλο τρόπο) σε σχέση με άλλες σεξουαλικότητες. Το τεκμήριο (συνειδητό ή ασυνειδητό) ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ετεροφυλόφιλοι, η πεποίθηση ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να είναι ετεροφυλόφιλοι. Ως θεσμοθετημένο σύστημα καταπίεσης, ο ετεροσεξισμός επηρεάζει αρνητικά τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα καθώς και κάποια ετεροφυλόφιλα άτομα που δε ταυτίζονται με παραδοσιακά πρότυπα αρρενωπότητας και θηλυκότητας.</p>
<p>Γκέι (Gay)</p> <p>Ένα άτομο που αισθάνεται σεξουαλική ή/και συναισθηματική επιθυμία αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο για πρόσωπα του ίδιου φύλου. Ο όρος έχει, ωστόσο, αντικείμενο κατάχρησης για την κάλυψη όλων των γκέι ανδρών και των λεσβιών (και μερικές φορές ακόμη και των αμφιφυλόφιλων). Αυτό έχει συζητηθεί ευρέως και ως εκ τούτου η λέξη «γκέι» θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο όταν αναφέρεται σε άνδρες, οι οποίοι συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά έλκονται από άλλους άνδρες. Αν η πρόθεση είναι να τα καλύψει όλα χωρίς να αποκλείεται σκόπιμα κάποιος σεξουαλικός προσανατολισμός, ταυτότητα φύλου ή έκφραση φύλου, τότε προτείνεται να μη χρησιμοποιείται ο όρος «γκέι» (ως μη συμπεριληπτικός), αλλά αυτός του «ΛΟΑΤΚΙ».</p>	<p>Κουίρ (Queer)</p> <p>Έχει γίνει ακαδημαϊκός όρος, ο οποίος συμπεριλαμβάνει ανθρώπους που δεν είναι ετεροφυλόφιλοι – περιλαμβάνει λεσβίες, γκέι, αμφιφυλόφιλους και τρανς. Η queer θεωρία αμφισβητεί το ετεροκανονιστικό κοινωνικό πρότυπο που αφορά το φύλο και τη σεξουαλικότητα και υποστηρίζει πως οι ρόλοι των φύλων είναι κοινωνικά κατασκευάσματα. Για πολλά ΛΟΑΤΚΙ άτομα ο όρος «κουίρ» έχει αρνητική χροιά, καθώς παραδοσιακά ήταν καταχρηστικός, ωστόσο πολλά ΛΟΑΤΚΙ άτομα, μετά από μια διαδικασία επανοικειοποίησης όρων, νιώθουν πλέον άνετα με αυτόν και τον έχουν ως σύμβολο υπερηφάνειας.</p>

<p>Ομοφοβία (Homophobia)</p> <p>Ο παράλογος φόβος και θυμός, η μισαλλοδοξία ή/και το μίσος απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Η ομοφοβία μπορεί να εμφανιστεί με διάφορους τρόπους:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εσωτερικευμένη ομοφοβία Όταν οι λεσβίες, οι γκέι και οι αμφιφυλόφιλοι θεωρούν και αποδέχονται την ετεροφυλοφιλία ως σωστό τρόπο ζωής και ύπαρξης. - Θεσμοθετημένη ομοφοβία Όταν οι κυβερνήσεις και οι αρχές ενεργούν κατά της ισότητας των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων. Αυτό σημαίνει πως επιτρέπουν τη ρητορική μίσους από δημόσια εκλεγμένους αξιωματούχους, την απαγόρευση των εκδηλώσεων υπερηφάνειας καθώς και άλλες μορφές διακρίσεων. 	<p>Σεξουαλικός Προσανατολισμός (Sexual Orientation)</p> <p>Αναφέρεται στη διαρκή συναισθηματική, ρομαντική ή/και σεξουαλική έλξη προς άτομα διαφορετικού ή ίδιου φύλου ή περισσότερα του ενός φύλου.</p>
<p>Ίντερσεξ (Intersex)</p> <p>Ένας γενικός όρος που χρησιμοποιείται για μια ποικιλία καταστάσεων, κατά τις οποίες ένα άτομο γεννιέται με αναπαραγωγική ή σεξουαλική ανατομία που δε φαίνεται να ταιριάζει με τους τυπικούς ορισμούς των θηλυκών και αρσενικών χαρακτηριστικών.</p>	<p>Τρανς (Trans or Transgender)</p> <p>Ένας γενικός όρος για τα άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου ή/και η έκφραση φύλου διαφέρει από το φύλο που τους έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση. Ο όρος αυτός μπορεί να περιλαμβάνει πολλές ταυτότητες φύλου, όπως: τρανς, cross-dresser, drag performer, androgynous, παραλλαγή του φύλου ή άτομα διαφορετικού φύλου.</p>
<p>Λεσβία (Lesbian)</p> <p>Ένα άτομο που προσδιορίζεται ως γυναίκα που προσελκύεται συναισθηματικά, πνευματικά, σωματικά ή/και σεξουαλικά κυρίως από άτομα του ίδιου φύλου. Κάποια που δέχεται την έλξη της προς το ίδιο φύλο και προσδιορίζεται ως λεσβία.</p>	<p>Τρανσφοβία (Transphobia)</p> <p>Αναφέρεται σε αρνητικές πολιτιστικές και προσωπικές πεποιθήσεις, απόψεις, στάσεις και συμπεριφορές που βασίζονται σε προκαταλήψεις, αηδία, φόβο ή / και μίσος κατά των τρανς ατόμων ή κατά παραλλαγές της ταυτότητας φύλου και της έκφρασης φύλου. Θεσμική τρανσφοβία εκδηλώνεται μέσω νομικών κυρώσεων, ανύπαρκτων / ανεπαρκών μηχανισμών για την καταπολέμηση της βίας και των διακρίσεων. Κοινωνική τρανσφοβία εκδηλώνεται με τις μορφές των φυσικών και άλλων μορφών βίας, μίσους, τις διακρίσεις, τις απειλές, την περιθωριοποίηση, τον κοινωνικό αποκλεισμό, τη σεξουαλικοποίηση, τη γελοιοποίηση και τις ύβρεις.</p>

<p>Ενσωμάτωση (Mainstreaming)</p> <p>Η ενσωμάτωση κάνει την ύπαρξη των ΛΟΑΚΤΙ ατόμων στην κοινωνία ένα συνηθισμένο πράγμα. Σε ένα σχολείο, αυτό πρέπει να γίνει με την εξασφάλιση ότι συμπεριλαμβάνονται και εκπροσωπούνται τα ΛΟΑΚΤΙ άτομα.</p>	
<p>Πρότυπα (Norms)</p> <p>Οι κοινωνιολόγοι περιγράφουν τα πρότυπα ως νόμους που διέπουν τις συμπεριφορές της κοινωνίας, ενώ οι ψυχολόγοι έχουν υιοθετήσει έναν πιο γενικό ορισμό, αναγνωρίζοντας πως μικρότερες μονάδες ομάδων, όπως μία ομάδα ή ένα γραφείο, μπορούν να συμφωνήσουν σε πρότυπα ξεχωριστά ή σε συνδυασμό με κοινωνικές ή πολιτιστικές προσδοκίες. Η ψυχολογία δίνει έμφαση στη συμπεριφορική συνιστώσα των κοινωνικών προτύπων, δηλώνοντας πως τα πρότυπα έχουν δύο διαστάσεις: σε ποιο βαθμό εκδηλώνεται η συμπεριφορά και κατά πόσο την εγκρίνει η ομάδα.</p>	

Πηγές

Ενώ ο παρών οδηγός έχει ως στόχο να παρέχει στη νεολαία, τους μαθητές και τις μαθήτριες μία προοπτική για τη δημιουργία συμπεριληπτικών εκπαιδευτικών περιβαλλόντων, υπάρχει μια ποικιλία άλλων σχετικών πόρων για τους/τις εκπαιδευτικούς. Μερικά από αυτά αναφέρονται παρακάτω:

LGBT Youth Scotland – Toolkit for Teachers: Dealing with Homophobia and Homophobic Bullying in Scottish Schools, <http://goo.gl/D5Dcsk> – **Challenging Homophobia Together: A Guide to Developing Strategic Partnerships in Education**, <http://goo.gl/9spJCs>

GLSEN (USA) – Back-to-School Guide for Creating LGBT-Inclusive Environments, <http://goo.gl/TC75tn> – **ThinkB4YouSpeak – Educator’s Guide: For Discussing and Addressing Anti-Gay Language among Teens**, <http://goo.gl/x75GpZ>

Stonewall (UK) – Supporting lesbian, gay and bisexual young people, <http://goo.gl/aBPkmc> – **Tackling homophobic language**, <http://goo.gl/l7FsmM> – **The Teacher’s Report: Homophobic Bullying in Britain’s Schools**, <http://goo.gl/xLB1aR>

RFSL Ungdom (Sweden) Break the Norm! Methods for studying norms in general and the heteronorm in particular, <http://goo.gl/M9G3d9>

UNESCO & IDAHO Committee Lesson Plan <http://goo.gl/hHtKcQ>

NatCen Social Research report prepared for the UK Government Equalities Office What works in tackling homophobic, biphobic and transphobic (HBT) bullying amongst school-age children and young people? Evidence review and typology of Initiatives, <http://goo.gl/kFdymt>

GALE Advocate for Sexual Diversity Education: A Guide to Advocate for Enhanced Quality Education Dealing with Sexual Diversity, <http://goo.gl/6obMfH>

The Council of Europe Compass: Manual for human rights education with young people, <http://goo.gl/RTI898>

